

KONCEPCE ÚSTAVU ČESKÉHO JAZYKA A TEORIE KOMUNIKACE FF UK PRO OBDOBÍ 2011–2014

1. Externí faktory budoucí situace

Předkládaná koncepce rozvoje Ústavu českého jazyka a teorie komunikace pro období 2012–2014 zohledňuje jako východisko externí a přitom zásadní faktor: jedná se o proměňující se způsob financování jednak vědy a výzkumu, jednak specificky vysokých škol v České republice. Tento externí faktor pro zmiňované období budou představovat následující fakta a materiály: současný systém rozdělování dotací z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (vzdělávací podpora); metodika hodnocení vědy a výzkumu (vědecká, institucionální podpora); návrh věcného záměru zákona o vysokých školách; prognóza demografického vývoje v České republice pro léta 2010–2020. Je přitom nutné také zohlednit způsob, jakým na vývoj v této oblasti reaguje Filozofická fakulta a Univerzita Karlova (Dlouhodobý záměr FF UK na léta 2011–2021; budoucí kariérní řád a vnitřní výzkumné záměry na FF UK, návrh systému projektového financování PRVOUK UK apod.).

Zmíněné materiály jako celek budují konkrétní externí podmínky, které budou ve výhledu několika let určující pro rozvoj univerzity i jejích jednotlivých pracovišť, a proto je nelze při tvorbě koncepcí rozvoje univerzitních institucí opomíjet. Jako jeden z klíčových konceptů pro toto období se jeví důraz na kvalitu vysokých škol, a to jejich činnosti vzdělávací i vědecké. Vize FF UK představená v Dlouhodobém záměru FF UK na léta 2011–2021 zmíněný důraz na kvalitu fakulty specifikuje následovně: „Akademická půda špičkové mezinárodní úrovně přirozeně propojující vědu s výukou s důrazem na otevřenost, kritické myšlení a etické prostředí.“ Předkládaná koncepce rozvoje ÚČJTK klíčové aspekty dlouhodobé vize FF UK (rozvoj mezinárodní spolupráce v oblasti studia i vědy, propojení výuky s aktuálními vědeckými poznatky, důraz na otevřenost a etičnost prostředí dovnitř i vně) aplikuje pro oblast rozvoje ÚČJTK.

2. Současná situace v Ústavu českého jazyka a teorie komunikace

Ústav českého jazyka a teorie komunikace (dále ÚČJTK) je vědecko-pedagogickým pracovištěm, které patří mezi největší základní součásti FF UK jak co do počtu pracovníků (k 1. 10. 2011 27 pracovníků, včetně pracovníků vědeckých, lektorů znakového jazyka a tlumočnicků), tak co do počtu studentů (k 1. 10. 2011 přibližně 430 studentů na všech úrovních studia, včetně studentů prvního ročníku).

V oblasti výukové pokrývá ústav všechny tři stupně vysokoškolského studia. Zaměřuje se na dva studijní směry:

- a) jazykovědnou bohemistiku, kombinovanou jednak v jeden studijní obor s literární bohemistikou (ve spolupráci s Ústavem české literatury a literární vědy), jednak v samostatné jazykovědné specializaci nebo ve specializaci didaktické (bakalářské, navazující magisterské a doktorské studium);

- b) jako jediné pracoviště v České republice zajišťuje výuku v oboru čeština v komunikaci neslyšících (bakalářské a navazující magisterské studium).

V oblasti vědecké a výzkumné se členové ústavu věnují různým oblastem synchronního i diachronního zkoumání českého jazyka i popisu komunikace Neslyšících, se specifickým zájmem o český znakový jazyk. Specifické odborné zájmy jednotlivých členů ústavu zahrnují například následující oblasti:

- a) studium různých konkrétních jevů jazykového systému v synchronní i diachronní perspektivě (lidová etymologie, odborná terminologie, informační struktura, syntaktické a sémantické rysy českého slovesa),
- b) problematiku vztahu jazyka a kultury i jazyka a společnosti (kulturní dějiny češtiny, kulturní lingvistika a jazykový obraz světa, sociolingvistické aspekty komunikace),
- c) problematiku vztahu jazyka a kognice (osvojování jazyka mateřského a jeho reprezentace v mysli, osvojování jazyka druhého nebo cizího, jazyková produkce, synestézie),
- d) různé oblasti aplikované lingvistiky (jazyková kultura a kodifikace, pedagogická lingvistika, kritická analýza diskurzu, problematika tlumočnictví znakového jazyka, čtenářská gramotnost neslyšících),
- e) otázky z textové lingvistiky a teorie komunikace (heterogenní komunikáty, subjekty v komunikaci),
- f) obecné otázky dějin a teorie lingvistiky a jazykové metodologie (kvantitativní a experimentální empirické metody v současné lingvistice, budování speciálních korpusů, filozofie jazyka, současné směry v lingvistice).

ÚČJTK je ústav s bohatou tradicí a významnými lingvistickými osobnostmi ve své historii. V současné době nabízí originálně koncipované studijní obory (inovované bakalářské studium jazykovědné bohemistiky, čeština v komunikaci neslyšících, specializační navazující magisterské jazykovědné studium nebo navazující magisterský obor učitelství češtiny jako cizího jazyka) a sestává z vědecky aktivních odborníků zaměřujících se na různorodé oblasti jazykovědného zkoumání (za rok 2010 se ústav ve vědeckých výsledcích podle databáze RIV umístil v první čtvrtině všech ústavů FF UK) a charakterizuje jej vstřícná a přátelská komunikace v interní i externí rovině. Na těchto kladech lze dobře stavět budoucí vizi pracoviště.

3. Vize a poslání ÚČJTK

Má vize budoucí podoby ÚČJTK vychází z předpokladu, že významnost ústavu je dána nejen jeho tradicí či velikostí, ale také a zejména kvalitou jeho současných aktivit. V oblasti vědecké je za první nutné reflektovat aktuální vývoj v oboru. Dále je třeba v co největší míře vytvářet podmínky pro rozvoj mezinárodní spolupráce (organizací mezinárodních konferencí na FF UK, účastí na konferencích v zahraničí a publikacemi v zahraničí, podporou akademické mobility z různých zdrojů, a to jak ve smyslu pravidelných cest pracovníků ÚČJTK do zahraničí, tak zvaním zajímavých přednášejících do Prahy, z obojího by mohla vyplynout mezinárodní projektová spolupráce). Za třetí je vhodné klást důraz na dostatečné příležitosti k publikační činnosti, umožňující prezentovat výsledky odborné činnosti ústavu. V oblasti pedagogické lze podobné aspekty naplňovat důrazem na zapojení aktuálních teoretických a metodologických přístupů do výuky, podporou studentské

mobility, zapojením studentů všech stupňů do výzkumných projektů probíhajících v ÚČJTK, systematickou podporou původního výzkumu studentů (formou stipendií, pomocí při podávání projektů, navrhováním na různá ocenění, doporučováním prací k publikování a k prezentování na konferencích apod.). Výše uvedené znaky představují klíčové rysy kvalitní a reprezentativní instituce v podmínkách současného vysokoškolského prostředí.

4. Jednotlivé oblasti rozvoje

4.1. Oblast personálního rozvoje

Stávající personální struktura pracoviště vypadá následovně: 3 profesori, 4 docenti, 8 odborných asistentů (z toho 2 na poloviční úvazek), 7 asistentů (z toho 4 na poloviční úvazek), 4 lektoři nebo tlumočníci (z toho mgr. Dingová z poloviny svého úvazku jako asistent), 1 vědecký pracovník (na 1,0 úvazku).

Dr. Saicová Římalová, dr. Zikánová a mgr. Okrouhlíková jsou v současné době na rodičovské dovolené. Doc. Bozděchová působí do února r. 2012 na lektorátu na univerzitě v Soulu, dr. Chromý by měl v roce 2012/2013 pobývat (v případě úspěšné žádosti) na Chicagské univerzitě v rámci Fullbrightova programu. Z důvodu odchodu jedné lektorky českého znakového jazyka a jednoho tlumočníka z pracoviště bude nutné pro období od LS 2011/2012 přijmout nového lektora na 0,5 úvazku (v současné době se situace řeší spoluprací s několika externími lektory) a nového tlumočníka na 1,0 úvazku.

Odborný růst pracovníků ústavu je možné v tříletém horizontu očekávat v následující podobě:

- a) ve vymezeném časovém období připadá v úvahu (na základě publikační a další odborné činnosti v několika minulých letech) zejména zahájení profesorského řízení u doc. Vaňkové, případně u doc. Bozděchové – přesnější stanovení časového horizontu by bylo možné až po individuální konzultaci s danými pracovníky;
- b) habilitační řízení již probíhá u dr. Pacovské, lze tedy předpokládat jeho úspěšné završení v průběhu funkčního období;
- c) zahájení habilitačního řízení lze v horizontu 3 let očekávat u dr. A. Fidlerové, dr. Dittmanna, dr. Hudákové, dr. Saicové Římalové a dr. Zikánové;
- d) absolutorium doktorského studia do roku 2014 proběhne u mgr. Martínka, mgr. Jínové, mgr. Okrouhlíkové, mgr. Pierścieniaka, dr. Richterové, a mgr. Šormové.

V celkovém pohledu lze současné personální obsazení ÚČJTK na obou oborech hodnotit jako vyhovující a do budoucna po stránce odborného růstu a zajištění vědecké i pedagogické činnosti jako perspektivní. Tato vyrovnaná bilance je také důsledkem tří výběrových řízení v roce 2011, díky nimž bylo v ÚČJTK posíleno zajištění výuky v oblasti učitelství českého jazyka (jako jazyka mateřského i cizího), v oblasti gramatiky a v oblasti výuky českého znakového jazyka.

Na druhou stranu je rozhodně žádoucí i v příštích letech podporovat a rozvíjet externí spolupráci v pedagogické oblasti pro předměty, které ÚČJTK není s to dostatečně zajistit z vlastních zdrojů (například neurolingvistika, problematika jazykových poruch, speciální problematika spjatá s českým znakovým jazykem a komunitou českých neslyšících, experimentální psycholingvistika, onomastika, korpusová lingvistika, jazykový management aj.); jedná se o spolupráci na následujících úrovních:

- a) s jinými ústavami FF UK (např. FÚ, ÚLUG, ÚČNK, ÚBS; do budoucna lze vzhledem k areálu uvažovat o užší spolupráci např. s katedrou středoevropských studií nebo s pracovníky z romistiky a pro připravovaný tlumočnický navazující magisterský program oboru ČNES také s pracovníky z ÚTRL)
- b) s absolventy doktorského studia
- c) s externisty mimo FF UK (například Akademie věd ČR, zejména Ústav pro jazyk český, ale také Ústav české literatury nebo Psychologický ústav, dále Ústav formální a aplikované lingvistiky MFF UK, Fakulta humanitních studií FF UK apod.).

Při vyjednávání externistů pro výuku povinně volitelných seminářů je možné úžeji spolupracovat s ÚLUG a rozložit tak finanční a organizační zátěž mezi oba ústavy.

4.2. Rozvoj pedagogické činnosti

4.2.1 ÚČJTK přechází od r. 2006/2007 na **strukturované studium**. Na úrovni bakalářské realizuje ve spolupráci s ÚČLLV studium českého jazyka a literatury; na úrovni navazujícího magisterského studia otevírá čtyři studijní obory: český jazyk a literaturu a učitelství českého jazyka a literatury (obě opět ve spolupráci s ÚČLLV) a dále dva jazykovědné obory – český jazyk – specializační studium a učitelství češtiny jako cizího jazyka; konečně na doktorské úrovni ve spolupráci s Ústavem pro jazyk český AV ČR ústav realizuje studium českého jazyka a mezioborově v rámci fakulty studijní obor didaktika konkrétního jazyka; s prodloužením na dostudování platí rovněž akreditace pětiletého magisterského studia českého jazyka a literatury.

Jako obecné desideratum v pedagogické oblasti spatřuji nutnost klást důraz na osobní přístup ke studentům a kvalitu jejich rozvoje. ÚČJTK by se měl intenzivně bránit určité konzumerizaci vzdělávání, kterou lze rozpoznat v posledních letech, tj. ochotu plnit právě jen zadané povinnosti a nic nad jejich rámeček, vše podřídit získávání kreditů a nesoustředit se na jedinečný a individuální rozvoj sebe sama, rozvoj kritického myšlení a kreativity.

Pro udržení kvality vzdělávání je do budoucna vhodné držet počty přijímaných studentů spíše na nižších číslech, zejména u navazujícího magisterského studia (až na obor učitelství češtiny jako cizího jazyka, který je specifický).

Zároveň bych ráda co nejvíce podporovala dvouoborové studium – je otázka, jak dlouho se ještě FF UK podaří uchovat si výhodnou možnost vnitrofacultního přijímacího řízení, nicméně se domnívám, že i možnost spolustudia studentů oborů ČJL a ČNES, rozšiřující se spolupráce s jinými ústavami FF UK na výuce a také organizace volitelného cyklu Mezioborových přednášek z humanitních věd může tvořit vhodný stimul pro to, aby studenti nahlédli do jiných oborů a případně si je zvolili jako další studijní obor.

4.2.2 Akreditační výhled a inovace jednotlivých studijních oborů:

ČJL Bc. – od r. 2011/2012 probíhá v rámci projektu OPPA „Rozvoj a inovace jazykovědné bohemistiky“; reakce studentů na inovovaný studijní plán jsou pozitivní; podařilo se jednak zařadit předměty, které v bakalářském studijním programu chyběly (např. empirické metody výzkumu, praktika odborného diskurzu), jednak umožnit studentům výběr z odborného a aplikovaného modulu podle jejich plánovaného směřování buď na navazující magisterské studium, nebo do praxe.

ČJ(L) NMgr. – navazující magisterské studium se realizuje od r. 2010/2011, dvouoborově od r. 2011/2012; i zde zkušenosti ukazují, že je třeba v příštích letech (ideálně v průběhu roku 2012) optimalizovat jak přijímací zkoušky, tak zaměření jednotlivých oborů i samotné studijní plány. Je

třeba posoudit ve spolupráci s akreditačním referátem FF UK, zda bude inovace NMgr. probíhat formou reakreditace, nebo pouze vnitrořadově v rámci Studijní komise FF UK. Zde uvádím pouze několik základních podnětů ke směřování jednotlivých oborů.

Český jazyk a literatura – pokud by ÚČLLV v budoucnu akreditovalo specializační literární studijní obor, tak tento studijní program bude de facto nadbytečný, neboť by bylo možné jej bez újmy nahradit dvouoborovým studiem obou specializačních programů (zde pochopitelně záleží především na stanovisku ÚČLLV); pokud tato varianta nenastane, měl by tento obor mít písemné přijímací zkoušky ověřující znalost bakalářského studia bohemistiky.

Český jazyk – specializační studium – tento obor je třeba inovovat zejména v oblasti specializačních bloků, které se ve stávající podobě a šíři příliš neosvědčily, neboť je velice náročné je realizovat; je třeba promyslet, jak efektivněji umožnit studentům specializaci na určité oblasti lingvistického bádání; domnívám se, že specializačních oblastí musí být rozhodně méně než dosud; zároveň tento obor vnímám jako poměrně elitní navazující magisterský obor, kam by se měli přijímat studenti s badatelským zájmem a perspektivou; proto bych na tento obor navrhovala zavést ústní přijímací zkoušky ověřující tento potenciál u uchazečů.

Učitelství češtiny jako cizího jazyka – specifický a jedinečný obor, na nějž lze přijímat i vyšší počet uchazečů; zachovat písemné přijímací zkoušky zaměřené zejména na studijní předpoklady a čtenářskou gramotnost; do budoucna lze více podporovat práci s korpusem ve výuce a klást důraz na praktické dovednosti pro praxi; podržet již osvědčenou výuku češtiny pro studenty Erasmu; studenti tohoto oboru by se mohli odborně zapojit do řešení VVZ vedeného prof. Šebestou.

Učitelství českého jazyka a literatury – je nutné sledovat zájem o tento obor ze strany uchazečů; vedení FF UK deklaruje zájem o rozvoj didakticky orientovaných oborů na FF UK a plánuje koordinaci aktivit garantů těchto oborů; pro tento obor je vhodné zachovat písemné přijímací zkoušky a do studijního plánu je vhodné zahrnout práci s korpusem písemných a mluvených projevů žáků a mládeže i s korpusem zvukových nahrávek výukových hodin, které jsou k dispozici.

Obor ČNES čeká od příštího roku příprava reakreditace bakalářského i navazujícího magisterského studia; směřování obou stupňů studia výrazně závisí na hluboké diskusi s vyučujícími tohoto oboru; v současné chvíli se mi zdá podstatné a) co nejvíce stabilizovat pracovní tým vyučujících tohoto oboru, aby bylo možné hladce připravit a realizovat inovace ve výuce; b) promyslet odstupňování bakalářského a navazujícího magisterského studia z hlediska úrovně a zaměření; c) připravit dostatečně specializované navazující magisterské programy (nejspíše bohemistický a tlumočnický). Přípravu daných akreditačních materiálů bude mít na starosti dr. Hudáková.

4.2.3 Doktorské studium českého jazyka probíhá standardně, a to zásluhou oborové rady a jejího předsedy prof. Mareše. V této oblasti bych po dohodě a ve spolupráci s ním ráda uskutečnila dvě věci. Za prvé se mi zdá vhodné rozšířit oborovou radu oboru český jazyk tak, aby v ní byli ve větší míře zastoupeni vhodní školitelé pro uchazeče o doktorské studium. Za druhé bych ráda dosáhla toho, aby se ústavní doktorandi více, častěji a aktivněji zapojovali do života ústavu: některé možnosti (výuka interních doktorandů) se již s úspěchem realizují; dále by bylo žádoucí více zapojovat doktorandy do výzkumu probíhajícího na ústavu (např. cíleně podávat projekty, které by umožňovaly zaměstnat doktorandy na výzkumné pozici na poloviční úvazek), více a soustavněji je vystavovat širším diskusím o jejich vlastním výzkumu (bylo by možné promyslet v tomto duchu inovaci teoreticko-metodologického semináře, kupř. s oporou o projekt FRVŠ), klást důraz na jejich studium aktuálních tendencí v lingvistice a jejich účast na mezinárodních konferencích apod.

4.2.4. ÚČJTK pravidelně připravuje a inovuje **kurzy ČZV a U3V**. Tuto praxi budu podporovat. V případě přijetí celofakultního projektu OPPA k financování se budou někteří členové ústavu od roku

2012 podílet na inovaci předmětů zahrnutých do společného základu studia, a to inovací přednášky Český jazyk pro odborný diskurz.

4.2.5. Další rozvoj pedagogické činnosti

V obecné rovině budu klást důraz na dobrou informovanost studentů o pravidlech studia v ÚČJTK, ale také o možnostech, které jim studium na FF UK přináší. Zároveň budu prosazovat kontinuální zkvalitňování výuky a služeb studentům v ÚČJTK. Konkrétně mám na mysli například následující prvky:

- a) až do roku 2013 se mnohá podpora realizuje díky běžícímu projektu OPPA (příprava studijních příruček, organizace Ždárků, přednáškový cyklus zahraničních odborníků);
- b) je vhodné se každý rok ucházet o podporu inovace konkrétních předmětů z FRVŠ;
- c) neustále rozvíjet a rozšiřovat spolupráci s externími spolupracovníky ve výuce; rozvíjet v tomto duchu vzájemné nabízení zejména povinně volitelných seminářů s jinými ústavu FF UK;
- d) podporovat využívání Moodle UK, a to různých jeho e-learningových funkcí (plnění a hodnocení úkolů, projektová práce seminárních týmů, diskusní fóra apod.);
- e) klást důraz na používání aktuálních studijních příruček a materiálů, reflektujících vývoj v oboru;
- f) klást důraz alespoň na pasivní znalost akademické angličtiny (a pro některé oblasti bádání také němčiny) jako dominantního odborného jazyka v současné lingvistice – bez této znalosti v podstatě mnohdy není možné naplnit předcházející bod;
- g) podporovat studenty v mimovýukových aktivitách – v jejich vlastní výzkumné činnosti formou účelových stipendií, v účasti na lingvistických setkáních (studentské workshopy Ždárka, Letní škola lingvistiky), zapojením do grantových projektů, do přípravy konferencí, jejich zapojením do fakultních orgánů (Studentská rada, studentská kurie AS FF UK či AS UK, komise FF UK);
- h) klást důraz na dostatečnou komunikaci se studenty prostřednictvím společné e-mailové adresy a postupnou efektivizací webových stránek;
- i) umožnit studentům zpětnou vazbu k průběhu studia v ÚČJTK – tak jako dosud pozorností věnovanou studentské evaluaci výuky, i dalšími komunikačními kanály umožňujícími diskusi (vytvořit webovou rubriku Časté otázky, předložit vybrané skupině studentů studijní inovace k posouzení apod.);
- j) již samozřejmostí je v ÚČJTK zajišťování speciálních podpůrných služeb pro neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé studenty oboru ČNES; na této praxi nehodlám nic měnit, naopak se jí ve spolupráci s vedoucí oboru dr. Hudákovou budu snažit zajistit potřebné podmínky (vybavení učeben, respektování pravidel pro tlumočení výuky ze strany pracovníků ÚČJTK apod.).

4.3. Rozvoj vědecké činnosti

4.3.1 V současné době je ÚČJTK zapojen do výzkumného záměru MSM0021620825 „Jazyk jako lidská činnost, její produkt a faktor“, který se završí na konci roku 2011. V posledních letech ústav spolupracoval s kanadskou Simon Fraser University na výzkumu synestézie u českých mluvčích. Aktuální grantové projekty členů ústavu se zaměřují zejména na diachronní problematiku, např. Příprava a vydání Repertoria rukopisů a starých tisků 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách III. (dr. A. Andrllová Fidlerová), Kenaanské glosy ve středověkých evropských rukopisech

s vazbou na české země (dr. Dittmann) nebo Lingvistická analýza českých humanistických textů (mgr. Martínek). V oblasti synchronně orientovaných projektů je v současné době nejrozsáhlejší výzkum prof. Šebesty a jeho týmu zaměřený na češtinu nerodilých mluvčích, v jehož rámci vzniká korpus CZESL, obsahující mj. originální systém chybové anotace. V oblasti výzkumu komunikace neslyšících se jako výrazný profiluje budovaný značkový speciální korpus DEAF psané češtiny českých neslyšících, který vzniká ve spolupráci s ÚČNK. ÚČJTK se pravidelně podílí na organizaci mezinárodních konferencí, např. Česko-polské konference, studentské konference Interfaces, v roce 2009 Slavistické kognitivní konference, v roce 2010 6. mezinárodní konference konstrukční gramatiky nebo v letošním roce workshopu Conjunctions vs. Contextualizers.

4.3.2. Odborný výhled pracoviště do příštích let vypadá co do počtu přijatých projektů mírně optimisticky. Od roku 2012 se s největší pravděpodobností budou realizovat tzv. vnitřní výzkumné záměry. K podpoře byly vybrány dva ústavní projekty (hlavní řešitelé prof. Macurová a prof. Šebesta), několik pracovníků ústavu je zapojeno do projektů příslušejících k jiným základním součástem. Od roku 2012 bude navazujícím grantem pokračovat výzkum ironie dr. Filippové a grant k vydání korespondence Karla Havlíčka byl přiznán také doc. Adamovi (v obou případech standardní projekty GA ČR). Dr. Chromý se nově zapojil do mezinárodního projektu Institutu Maxe Plancka nazvaného Evolution of Semantic Systems.

Zásadní změnou bude vznik společného pracoviště FF UK a Psychologického ústavu AV ČR Laboratoře behaviorálních a lingvistických studií (LABELS), jež zahájí svou činnost v průběhu zimního semestru 2011/2012. Zázemí laboratoře umožní studentům ÚČJTK exkluzivní praktické seznámení s technikami psycholingvistického výzkumu a dále jak jim, tak pracovníkům ústavu umožní realizovat vlastní experimenty v prostředí k tomu určeném.

V oblasti výzkumu jazyka a komunikace Neslyšících je za prvé možné zmínit další rozvoj korpusu DEAF a výzkumů psané češtiny neslyšících. Dále se počíná spolupráce s britským projektem zaměřeným na výzkum typologie znakových jazyků (spolupráce s U. Zeshanovou z University of Central Lancashire). Nakonec je možné zmínit účast kol. Novákové na mezinárodním projektu věnovanému stanovení Společného evropského referenčního rámce pro evropské znakové jazyky. Je také možné do budoucna uvažovat o užší spolupráci zejména s technicky zaměřenými obory v ČR, které vyvíjejí nástroje pro komunikaci neslyšících a jimž pracovníci a studenti oboru ČNES mohou poskytovat potřebné lingvistické zázemí.

Nadále je vhodné rozvíjet časopis Studie z aplikované lingvistiky, jenž má za sebou druhý rok existence a jenž se zaměřuje na aplikovaný a širě empirický výzkum. Je nutné, aby se časopis v roce 2012 ucházel o zařazení na český Seznam recenzovaných periodik, ale i do mezinárodních databází SCOPUS, EBSCO a ERIH. Zároveň by bylo vhodné rozšířit redakci časopisu, aby jeho příprava probíhala standardně (z hlediska kvality redakčních služeb i rychlosti přípravy) způsobem odpovídajícím reprezentativním lingvistickým periodikům. Nakonec je vzhledem k zaměření časopisu na střeoevropský region žádoucí znovu se v roce 2012 ucházet o finanční podporu u Mezinárodního visegrádského fondu. Podobné úsilí je nezbytné pro to, aby byl časopis i nadále coby jeden z fakultních časopisů financován ze zdrojů FF UK.

4.3.3. Podpora vědeckého rozvoje

Pokud jde o finanční zajištění pracovníků ÚČJTK a jejich vědecké práce, není aktuální situace nejednodušší. Pracovníci zapojení do VZ mají část platu hrazenou z prostředků tohoto projektu a není dosud jasné, jak se tato situace vyřeší s jeho koncem na přelomu roku. Zde záleží na jednání UK a jednotlivých fakult o systému přerozdělování státních prostředků. Dalším zásadním důsledkem završení VZ je fakt, že se výrazně sníží prostředky, jimiž ústav v posledních letech disponoval pro ediční činnost a zahraniční konferenční a badatelské cesty.

Je zřejmé, že do budoucna se bude nutné ještě více a soustavněji než dosud opírat o projektové financování a kombinovat financování z různých zdrojů. Podporu vědecké práce bych si představovala následovně:

- a) zahraniční cesty lze do poloviny roku 2013 částečně krýt z projektu OPPA „Rozvoj a inovace jazykovědné bohemistiky“; dále je vhodné systematicky využívat k cestám do zahraničí meziuniverzitní dohody (hrazena jedna cesta ročně) a žádat o podporu v rámci univerzitního fondu mobility;
- b) ráda bych využila skutečnosti, že situace na vysokých školách směřuje opět k přijímání menšího počtu uchazečů než v minulých letech, kdy bylo výukové zatížení vyučujících ÚČJTK maximální, a pracovala bych pohyblivěji s hodinovou výukovou dotací pro jednotlivé vyučující; tzn. v případě, že by měl určitý pracovník v plánu vytvořit ve stanoveném časovém období určité odborné výstupy (uznávané v registru RIV), umožnila bych mu na dané období úměrně si snížit výukové zatížení, např. na polovinu. Domnívám se, že při dobrém rozvržení a s oporou o výuku interních doktorandů v bakalářském studiu je zavedení této podpory realizovatelné; další podporou v tomto duchu je pochopitelně oficiálně přiznané tvůrčí volno;
- c) pracovníci se zahájeným habilitačním řízením mohou žádat o postdoktorskou finanční podporu, která byla na FF UK vypsána poprvé v letošním roce;
- d) budu podporovat jakoukoliv formu vzájemných diskusí členů ústavu a případně doktorandů o jejich odborné práci, aktuálních poznatcích a odborných otázkách, nové literatuře, projektech, událostech apod.; zdá se mi však, že ústavní semináře zavedené ve stávajícím funkčním období tuto roli neplní dobře, zejména proto, že mají spíše charakter přednášky než živé diskuse. Chtěla bych proto otevřít diskusi o jejich efektivnější podobě. Jednou z možností je uvažovat spíše o neformálním, pravidelně konaném, ale dobrovolném tvůrčím setkávání členů ústavu;
- e) ráda bych zajistila vyšší informovanost o možnostech podávání projektů a poskytla podporu při jejich přípravě; tuto oblast by měla na starosti dr. Andrllová Fidlerová, viz odd. 4.4.1;
- f) spolu se studenty je možné od akademického roku 2011/2012 žádat o interní granty FF UK;
- g) je možné vstoupit do jednání s jinými ústavu FF UK a pokusit se připravit žádost o mezinárodní evropský výzkumný projekt (v úvahu připadá například jednání s katedrou středoevropských studií a romisty o společném projektu zaměřeném na kontaktovou lingvistiku nebo s pracovišti jako ÚLUG, ÚRS či ÚAJD o projektu orientovaném na vybrané gramatikalizační jevy v různých jazycích či rozvoj již započaté spolupráce mezi některými pracovníky ústavu a Ústavem českých dějin);
- h) v zájmu vědeckého rozvoje je nutné podporovat i mobilitu odborníků ze zahraničí: ÚČJTK pravidelně zve odborníky v rámci fakulturního rozvojového projektu přednášek zahraničních profesorů a využívá i meziuniverzitních dohod; v roce 2012/2013 se navíc díky projektu OPPA uskuteční dvousemestrální cyklus přednášek zahraničních přednášejících; jako podstatné vidím také organizovat na FF UK pravidelně mezinárodní lingvistická setkání, např. ve spolupráci s ÚLUG nebo jinými lingvistickými pracovišti; do budoucna bychom mohli uvažovat o získání nějakého amerického odborníka na Fullbrightovo stipendium.

4.4. Výhled dalších oblastí rozvoje základní součásti

4.4.1. Vedení ústavu

V případě vedení ústavu bych ponechala úřední hodiny pro pracovníky ústavu v periodicitě jednou týdně, zavedené stávajícím ředitelem ústavu. Kromě toho bych ráda s koncem každého akademického roku předložila pracovníkům ÚČJTK materiál vyhodnocující to, jaké kroky směřující k naplnění předkládané koncepce byly uskutečněny a jaké budou řešeny v dalším období.

Jako svou zástupkyni bych si zvolila dr. Andrlovou Fidlerovou. Specifičtěji než dosud bych vymezila její agendu, a to takto: a) podpora získávání prostředků z grantových zdrojů – informování o aktuálních grantových projektech, poradní funkce při přípravě projektů; b) Knihovní příručka ÚČJTK (fyzická i elektronická), komunikace s CeSISem, koordinace akvizice knih; c) elektronický výukový portál Moodle UK (zajištění školení pracovníků, poradní role při problémech).

Součástí vedení ústavu je a nadále by měla být dr. Hudáková, od r. 2012 vedoucí oboru čeština v ko-munikaci neslyšících. Jednou z možností, jak učinit pozici dr. Hudákové oficiální v typologii obvyklých funkcí na FF UK, je rozdělit funkci zástupkyně vedoucí na dvě.

Sekretariát (se standardní agendou) a tajemnickou funkci (obnášející zejména správu Studijního informačního systému a webových stránek ústavu a tvorbu rozvrhu) zajišťuje a i nadále bude zajišťovat mgr. Eva Smolková. Bylo by však vhodné do budoucna systematizovat některé procesy, které ve stávajícím roce probíhaly poněkud nepřehledně, a proto ne zcela uspokojivě. Je především nutné za prvé pevně stanovit pravidla a souslednost procesů spjatých se zakládáním předmětů, tvorbou rozvrhu a sylabů ve Studijním informačním systému a zajistit dostatečné a včasné informování interních i externích vyučujících o těchto procesech. Zároveň je třeba po obsahové stránce uvést webové stránky ÚČJTK do standardní a reprezentativní podoby, zejména s tím cílem, aby hledání na nich bylo co nejefektivnější, a vytvořit jednoduché návody pro jejich uživatele z řad pracovníků ÚČJTK.

Vedení ústavu by mělo k dispozici jednu pomocnou vědeckou sílu, která by spolupracovala zejména se zástupkyní vedoucí při správě ústavní příručky a tvorbě databáze elektronických zdrojů pracovníků a studentů ÚČJTK, využívajícího studijní portál Elektra.

4.4.2. Spolupráce s Ústavem české literatury a literární vědy

Realizace společných studijních oborů s ÚČLLV probíhá bez obtíží, nicméně vzájemná komunikace a spolupráce by mohla být častější. Ráda bych proto nabídla vedení ÚČLLV možnost občasných, ale pravidelných setkání, na nichž by se řešila společná témata spjatá se studiem, případně vědeckou prací. Z konkrétních bodů připadá aktuálně v úvahu např. zhodnocení průběhu bakalářských zkoušek v jejich stávající podobě, dohoda na podobě státní závěrečné zkoušky u společných navazujících magisterských oborů či akreditační výhled obou ústavů.

4.4.3. Propagace a popularizace oboru, práce s uchazeči

Ráda bych kladla větší důraz než dosud na propagaci a popularizaci bohemistiky a problematiky komunikace Neslyšících jako zajímavých studijních a vědních oborů jak v kontextu FF UK, tak mimo ni. Způsoby, které k tomu mohou vést, jsou četné, zmiňuji např.:

- a) připravit výstavu na panelech ve foyer hlavní budovy FF UK, např. zaměřenou na český znakový jazyk, jeho výuku a tlumočení, na dějiny a současnost jazykovědné bohemistiky, na speciální korpusy vznikající v ÚČJTK,
- b) využít spolupráce FF UK s Českým rozhlasem a zapojit se například do produkce rozhlasové stanice Leonardo,

- c) pravidelně organizovat a systematicky propagovat přednášky, odborné události a výstupy odborné činnosti vzešlé (také) z ÚČJTK (Kruh přátel českého jazyka, studentské workshopy „Žďárky“, Šrámkova Sobotka, Letní škola lingvistiky, SALi, jednorázové mezinárodní workshopy a konference),
- d) na základě diskuse změnit podobu Dne otevřených dveří (např. rozdělit uchazeče o bakalářské a navazující magisterské studium),
- e) upozorňovat studenty na účelové stipendium určené k přednáškovým a propagačním výjezdům na střední školy v České republice; přispívat tématy do časopisu pro uchazeče Není mi to FFUK!

4.4.4. Působení v rámci FF UK

Jako vedoucí bych ráda udržela a podporovala to, že členové ústavu se aktivně podílejí na činnosti pro fakultu přesahující rámec pedagogické a vědecké práce, tj. jsou členy komisí FF UK (v minulých letech např. komise studijní, ediční, knihovní nebo disciplinární), členy Akademického senátu FF UK či Vědecké rady FF UK.

4.4.5. Rozvoj webových stránek

V tříletém horizontu by bylo vhodné ve vyšší míře využívat možností, které skýtají nové webové stránky ústavu. Od počátku roku 2013 bude FF UK nabízet využití intranetu – z toho by plynula např. možnost elektronizace některé administrativy, která v současné době probíhá na sekretariátu (přihlašování se na promoce, zapisování dovolených, zdravotní neschopnosti a pracovních cest na nástěnku aj.), možnost vytvořit kalendář důležitých událostí, schůzí, přednášek aj., možnost elektronicky sdílet interní pokyny a pravidla, např. archivovat zápisy ze schůzí, návody pro různé činnosti, sdílet zkušenosti formou FAQ nebo diskusního fóra; dále možnost interního sdílení jazykových dat nasbíraných během přípravy seminárních, závěrečných nebo vlastních výzkumných prací (databáze např. jazykových dat z experimentů, analyzovaných dat z korpusů, nahrávek terénních výzkumů apod.), interní grantová hnízda sloužící pro komunikaci týmů pracujících na aktuálních grantových projektech. Po koncepční stránce bude mít podobu webových stránek ústavu i budoucího intranetu na starosti dr. Chromý.

4.4.6. Prostorové zázemí ÚČJTK

Prostorové zázemí ÚČJTK s rozšiřujícím se počtem pracovníků (který je dán narůstajícím počtem studijních oborů zajišťovaných tímto ústavem) přestává být dostačující. Do budoucna by bylo vhodné pokusit se využít rozšíření prostorového zázemí FF UK o objekt v Opletalově ulici a při redislokaci ústavů v budovách FF UK získat jednak jednu pracovnu navíc, jednak získat náhradu za učebnu v Jindřišské ulici, ideálně v hlavní budově na Palachově náměstí.

5. Závěrem

Ústav českého jazyka a teorie komunikace od roku 2004, kdy jsem se stala součástí jeho akademického kolegia, vnímám jako demokratické společenství. Návrhy na rozvoj konkrétních aspektů v životě ústavu proto předkládám jako podněty k diskusi. Mým cílem je zajistit podmínky pro naplňování vize Dlouhodobého záměru FF UK a specifičtější vize nastíněné v této koncepci: tyto podmínky obnášejí zejména zajištění včasného přísunu podstatných informací, usnadnění administrativního chodu ve prospěch tvůrčí akademické práce (tvůrčí nejen pohledem kritérií metodiky hodnocení vědy, ale jakýmkoliv způsobem tvůrčí, včetně například kvalitních popularizačních prací a ediční činnosti apod.) a péče o rozvoj a vzdělávání studentů a o vzájemnou spolupráci.

Přihlášením k vizi Dlouhodobého záměru FF UK jsem vyjádřila své přesvědčení, že tato vize odráží reálné dění v oblasti řízení vysokých škol a vědecko-výzkumných institucí v České republice a zároveň ukazuje cestu, jak v určujících a proměňujících se externích podmínkách prosazovat kvalitu vzdělávání, která v humanitních vědách musí zahrnovat dostupnost aktuálních informací, vědomí kontinuity, schopnost kritické analýzy a kreativní syntézy. Jako velice podstatnou v tomto kontextu hodnotím nutnost podporovat a udržovat dovnitř i navenek otevřenost z hlediska přístupu k informacím, z hlediska plurality názorů, z hlediska individuálních a specifických situací. Těší mě, že pro postupné naplňování této vize poskytuje současný Ústav českého jazyka a teorie komunikace dobré podmínky.

V Praze dne 24. října 2011

Mgr. Eva Lehečková